

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ

Котлова Людмила Олександрівна,

к.психол.н., доцент,

Котловий Сергій Анатолійович,

к.пед.наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Анотація: Розробка системи роботи з розвитку мовлення та комунікації у дітей з аутизмом є важливим кроком до забезпечення їхньої соціальної адаптації та підвищення якості життя. Оскільки кожна дитина з аутизмом має свої унікальні потреби та здібності, система повинна бути індивідуалізованою, що дозволяє ефективно враховувати особливості розвитку дитини. У статті представлено результати дослідження рівня розвитку мовлення у дітей з аутизмом.

Ключові слова: порушення мовлення, діти з аутизмом, мовленнєвий розвиток, комунікативна діяльність, імітація.

На сьогоднішній день в Україні все більше зустрічається дітей з мовленнєвими порушеннями. В останнє десятиліття, як у нашій країні, так і за її межами все чіткіше простежується тенденція до підвищення кількості дітей із аутизмом, що вважаються системними порушеннями розвитку експресивно-рецептивного мовлення.

У дітей з аутизмом порушено формування усіх форм довербального і вербального спілкування і чим старшою стає дитина, тим більш виражено проявляються труднощі її взаємодії із оточуючими людьми.

У багатьох дітей з аутизмом спостерігаються важкі порушення мовлення (ВПМ), зокрема, порушення звуковимови, дизартричні розлади, порушення темпу і ритмічної організації мовлення, загальний недорозвиток мовленнєвої системи (ЗНМ). Більш, ніж 50-70% дітей з аутизмом мають недостатність

використання жестів, міміки та інтонації у спілкуванні.

Серед наукових інструментів, методів і програм, що дозволяють здійснювати комплексну діагностику мовленнєвого розвитку дітей із розладами аутистичного спектру, наші дослідження показують, що вони не є універсальними. Наразі більшість логопедичних методик залишаються непридатними для оцінки рівня мовленнєвого розвитку дітей із РАС, оскільки основну увагу потрібно приділяти оцінці розуміння мовлення та його комунікативної функції.

Нами були обрані методики, які допоможуть продіагностувати рівень розвитку мовлення і дітей з РАС. За критеріями «обстеження навичок імітації», «обстеження навичок візуального сприймання», «обстеження навичок візуального зіставлення», «обстеження навичок сортування», «обстеження навичок слухового сприймання», «обстеження навичок розуміння мовлення», «обстеження навичок прохання», «обстеження навичок називання», «обстеження навичок відповідей на запитання» буде використана методика Х. Ткач «Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення» [1].

Обстеження проводилось для визначення розвитку мовлення у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, а саме на сформованість навичок імітації, візуального сприймання, навичок візуального зіставлення, навичок сортування, слухового сприймання, розуміння мовлення, прохання, називання, відповідей на запитання. Діагностику проводили у вихованців центру віці 3 – 5 років з діагнозом F 84 (розладами аутистичного спектру), у кількості 6 осіб (3 хлопчики та 3 дівчинки). Діагностування проводилося у квітні 2024 року. Для об'єктивного визначення рівня сформованості комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру, на констатувальному етапі дослідження було використано Х. Ткач «Обстеження мовлення дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення».

Обстеживши навички імітації дій з предметами, без вибору предмета фіксуємо, що лиш 3 дитини виконали інструкцію «Зроби як я». При

складнішому завданні, коли дитині давали на вибір декілька предметів

Обстеження рухів велико моторики – поплескай, руки вгору, покружляй, потупай, покрутись, пострибай, погладь живіт, помахай головою виконали майже діти.

При обстеженні найскладнішої навички імітації – імітація за картинкою або за третьою особою, не впоралась жодна дитина. Опрацювавши результати обстеження навичок імітації у дітей з розладами аутистичного спектру отримали наступні показники: 20% дітей мають середній показник, а 80% дітей мають низький рівень показник візуалізації згідно методики Х. Ткач «Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення».

Аналіз діагностики навичок візуального сприймання, зіставлення, сортування за методикою за методикою Х. Ткач «Обстеження мовлення дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення показав, що у більшість дітей надає перевагу усамітненню. Лише 1 дитина може імітувати рухи за проханням дорослого, а в решти вони мають спонтанний характер. При обстеженні навичок візуалізації фіксуємо, що 4 дітей розрізняють кольори та форми, 3 дітей мають уявлення про характеристики предметів, не засвоюють її сортування відповідно до категорій, 3 дітей зіставляють предмети з аналогічний зображенням, 2 дітей зіставляють малюнок з його символом. При діагностиці складання іграшки з 2- 3 деталей, бачимо, що навичка сформована у 5 дітей цієї групи. Лише одна дитина змогла виконати двокомпонентну інструкцію, а 5 дітей виконали однокомпонентну інструкцію. Опрацювавши результати обстеження навичок візуалізації у дітей з розладами аутистичного спектру отримали наступні показники: 40% дітей мають середній показник, а 60% дітей мають низький рівень.

Обстежуючи навичку зверненого мовлення дітей, фіксуємо що переважна більшість дітей не розуміють його. Діагностуючи вміння дитини реагувати на власне ім'я, лише 4 дитини відкликалися, усвідомлюючи, кличуть саме їх. Іншим дітям потрібне багаторазове повторення. При діагностиці навички

прохання, аналізуємо, що лише одна дитина може сказати, що вона хоче, решта дітей показує жестами.

При обстеженні навичок відповідей на запитання , після питання, 4 дитини можуть відтворювати звуки тварин – корова, коза, кіт, собака тощо. Двоє дітей змогли продовжити просту фразу дорослого. Двоє дітей називають категорію, якщо їй перелічують предмети (чайник, горнятко, тарілка тощо).

Опрацювавши отримані результати обстеження за методикою Х. Ткач «Обстеження мовлення дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення» маємо, що рівень сформованості мовленнєвих навичок у дітей обраної нами групи від повідає наступним показникам: 0 % дітей відповідають достатньому рівню, 43 % мають показникам середнього рівня сформованості мовленнєвих навичок; 57% дітей мають низький рівень мовлення. Узагальнені результати представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівні розвитку мовлення дітей з РАС

Критерії	Низький рівень %	Середній рівень%	Достатній рівень%
Сформованість навичок імітації	80%	20%	0%
Сформованість навичок візуального сприймання, зіставлення, сортування	60%	40%	0%
Сформованість навичок мовлення	43%	57%	0%
Узагальнений показник	61%	39%	0%

Таким чином, діти із аутизмом не використовують мову як засіб спілкування, що виявляється у відсутності запитань оточуючим, зазвичай не відповідають на питання оточуючих, в тому числі і близьких людей. Для них характерна стереотипізація мовлення (здатність повторювати одні і ті самі фрази та висловлювання). Вони можуть вигадувати власні неологізми та користуватися ними у своєму мовленні. Водночас, у дітей із аутизмом досить

інтенсивно розвивається «мовлення для себе» (дитина більшість часу проводить, спілкуючись та граючись із собою). Окрім цього, діти із аутизмом у ситуації, що передбачає встановлення контакту, можуть виявляти агресію, нестриманість, виявляти гнів та бажання відсторонитися із співрозмовника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ткач Х. Я. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення. На основі поведінкового підходу : практичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 136 с.